

Za poduk.

* Kako Kitajci (Kinezi) pokorijo nemarne poljedelce in pa poljske tatove. V kazenskem zakonu kitajskem „Code pénal de la Chine, traduit par Fel. Renouard“ se bere to-le, tedaj ni izmišljena stvar: Vsak, kdor žita, sadja, sočivja ali sicer kakega še na polji stoječega sadu vkrade, dobí 50 palic z bambuzovo palico po zadnjici; vrh tega mora povrniti škodo po tatvini. — Kdor kaj tacega vkrade v zaprtem hramu, jih dobí 100 in mora še za 3 leta iz dežele. — Župani ali druge gosposkine osebe, ktere so za to postavljene, da včasih ogledajo ceste, polje in mostove, pa zanemarijo ta ogled, dobé 30 palic po zadnjici. — Ako se v deželi najde kako zemljišče, ktero se ne obdeluje kakor bi se imelo, dobí lastnik zemljiščin 20 palic, ako zanemareno zemljišče znaša 10. del vsega njegovega posestva, in tako zmiraj več do 80 palic za vsaki deseti del. Gosposko, pod ktero je tak nemarnež, tudi tepó, pa enmalo manj. Davki pa se pobirajo od tacihi zemljišč v taki primeri, kakor bi se pobirali, ako bi zemljišče obdelano bilo. — Gospodarji, kaj pravite k tej pokori?

Slovstvene stvari.

Načrt za izdajo naučnega slovnika. *)

Spisal dr. E. Costa.

Po sedanjem stanu znanosti in človeške omike sploh mora vsak izobražen človek znati glavna dela zgodovine in naravoslovja, književnosti in zemljepisja, modroslovja in jezikoznanstva, politike in pravoslovja. Prostemu Slovencu pa ni mogoče seznaniti se s temi potrebnimi vednostmi. Ako bi tudi imeli pripravnih knjig, vendar mu čas ne pripusti, vse čitati, in zraven tega je le redko kdo v stanu, celo knjižnico napraviti si. Preobširno bi bilo vseh vej znanstva po izvirnih knjigah iskati, in večina učenih takih knjig bi ostala nerazumljiva prostemu človeku. Slovenski narod toraj potrebuje knjige, ktera v kratkem, pa jederno popisuje vse človeške znanosti, kakoršne imajo tudi vsi omikani narodi. Že stari Grki in Rimljani so take knjige imeli in jih imenovali „enciklopedije“, to je, krog vseh vednosti. Te enciklopedije so bile sestavljene sistematično, in sicer tako, da je vsaka znanost imela svoj poseben oddelek. Tako je na pr. grška obsegala naslednja poglavja: slovnico, nauk o godbi, zemljemerje, zvezdoslovje in nauk o telovadbi.

Tako vredjene knjige pa niso človeškim potrebam zadostovale, ko se je jako razširilo polje znanosti in omike. Zarad tega so se začele v XVII. stoletji izdajati enciklopedije v abecednem redu, in te so izpodrinile one v najnovejših časih, posebno po izgledu velike francoske enciklopedije, ki je izhajala v Parizu od 1751. do 1772. leta v 28 knjigah.

Res je, da le knjiga v abecednem redu zadostuje našim potrebam. Le v taki knjigi nam je mogoče v vsakem trenutku brez velikega truda podučiti se o stvari, o kateri bi radi kaj izvedeli. Le v taki knjigi more se popisati vsak oddelek znanosti na kratko in vendar tako, da je sam za-se razumljiv in primeren navadni omiki izobraženega človeka. Temu nasproti kak oddelek sistematično vredjene knjige ni razumljiv, ako se ne prečitajo vsi prejšnji oddelki. Vrh tega za-

hteva najvažnejši del enciklopedije — življenjepise slavnih oseb — neobhodno abecednega reda, ker se drugače sprevidno vrediti ne dá.

Edini ugovor abecednemu vredovanju, namreč ta, da se ves zapopadek preveč trga in da ni mogoče, iz njih o celoti kakega predmeta popolnoma podučiti se, nikakor ni veljaven; kajti v dobro vredovani taki knjigi se morajo posamezni članki ne samo vjemati, temveč tudi drug na drugega ozirati se in sklicavati. Ako se hočeš, na pr. podučiti v modroslovji, najdeš pod to besedo kratek poduk, kaj da je modroslovje, kateri so posamezni njegovi deli (logika, nrava, leposlovje itd.), in kateri so bili najimenitnejši modroslovci starih in novih časov. Beri tedaj, kaj govori enciklopedija pod temi besedami o raznih delih in pisateljih — in imaš kratek obseg vsega modroslovja.

Prav tako dobiš sliko razvitka vsega slovstva, ako pod to besedo imenovana dela (na pr. iz starega časa rimsko in grško slovstvo, iz novih časov česko ali rusko itd.) prečitaš.

Do sedaj znane abecedne enciklopedije lahko razdelimo na tri vrste.

Prva vrsta razlaga le najvažnejše besede in še to tako na kratko, da šteje po dve k večemu po štiri knjige.

Druga vrsta — bolj namenjena učenemu svetu — obdeluje pa vse tako obširno in na tanko, da je skoraj vsak članek posebna knjiga. V to vrsto spadajo na pr. velika francoska enciklopedija, ktero sta v Parizu od 1781. do 1832. l. izdala Panckoucke in Agasse v 201 knjigi, in nemška po profesorjih Erš in Gruber 1818. leta pričeta in še danes nedovršena, do sedaj v 140 knjigah.

Tretja vrsta se drži zlate srede, in popisuje iz vseh znanstev vse oddelke, kakor so za splošno omiko vsakemu izobraženemu človeku potrebni. Te vrste je česka enciklopedija, ktero je pod imenom „Slovník naučný“ 1859. leta pričel izdajati vsemu svetu znani slavni F. L. Rieger in jo dovršil do besede „Rusko“. Ta naj bode nam v izgled in posnemo, toda v krajšem obsegu o tistih predmetih, ki so posebno v zadnjih zvezkih českega „slovníka“ jako obširno obdelovani, in skoraj že samostojna čeravno izvrstna dela.

Gotovo si naša Matica z izdanjem slovenskega „naučnega slovníka“ pridobi največo zaslugo za naše slovstvo in za izobraževanje slovenskega naroda. Zato smo te misli, naj sklene slavni odbor, da Matica izda tak slovník. In čeravno po pravilih ima odbor pravico, sam to določiti, naj se vendar ta stvar zarad važnosti svoje in zarad mnogih stroškov stavi na dnevni red prihodnjemu občnemu zboru.

Ta slovník, da bo zadostoval našim potrebam in svojemu namenu, mora imeti 10 do 12 knjig v veliki osmerki, vsaka knjiga po 50 pól.

Za vodstvo tega podvzetja naj se sestavi poseben odsek Maticinih udov bodi-si odbornikov ali neodbornikov, ki zato, da se lahko shajajo v sejah — imajo stanovitno bivališče v Ljubljani, in so voljni prevzeti ta trud. Temu odseku se pridene plačan vrednik, čegar prvo delo bo, sestaviti abecedni imenik vseh stvari, o katerih ima govor biti v slovníku. V tem imeniku mora tudi povedano biti, v kolikošnem obsegu naj se izdela vsaka stvar. Vredniški odsek ima ta imenik pretresati, spreminjati in dopolnjevati, ter konečno potrditi. Tako odobren naj se natisne in razpošlje slovenskim pisateljem z vabilom, da se do določenega časa oglašé, ktere besede hočejo prevzeti. Ostale besede, katerih ne prevzame noben ud vredniškega odseka — ima izdelati vrednik. Odvreči kak rokopis ima

*) Ta načrt je bil z občno pohvalo bran v odborovi seji Matice slovenske, in ker je predlog velike važnosti, bilo je sklenjeno, da se od konca do kraja natisne v „Novicah“ — Maticinim družabnikom v prevdarek. Vred.